

DRŽAVNOST NAM JE U LOŠEM STANJU

Intervju sa prof. dr. Šaćirom Filandrom

Razgovarala: Senada TAHIROVIĆ

UDK 28(4)

SAŽETAK: U ovom razgovoru na pitanja o identitetu Bošnjaka; njegovoj izgradnji i konceptualizaciji, izjednačavanju bošnjaštva i islama kod nas, o bošnjačkom političkom identitetu i usitnjavanju bošnjačke političke scene, te o obrazovanju i akademskoj zajednici u BiH odgovara prof. dr. Šaćir Filandra, redovni profesor na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu.

Prof. dr. Šaćir Filandra je rođen 1961. godine u Crnićima, Stolac. Diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu na Odsjeku za filozofiju i sociologiju 1985. godine. Doktorirao je iz oblasti savremena politička filozofija. Izabran je u zvanje redovnog profesora 2008. godine. Predaje nastavne discipline: Politička filozofija, Sociologija jezika, Politike identiteta i Socijalna filozofija na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Bio je gostujući predavač na Odsjeku za historiju / političke nauke na Yale univerzitetu u SAD-u 1999/2000. godine te pomoćnik predavača na Otvorenom univerzitetu, Institut za jugoistočno-evropske studije, Budimpešta, 1997. godine. Autor je knjiga *Bošnjaci nakon socijalizma (o bošnjačkom identitetu u postjugoslovenskom dobu)*, *Bošnjačka politika u XX stoljeću* te *Bošnjaci i Moderna*, a nosilac je koautorstva za knjigu *Bošnjačka ideja* (sa Enesom Karićem) te autor preko četrdeset naučnih i stručnih radova. Od 2001. godine do 2009. godine bio je predsjednik Bošnjačke zajednice kulture "Preporod", a od 2011. do 2019. i dekan Fakulteta političkih nauka Univerziteta u Sarajevu.

NOVI MUALIM: **Mnogo se govori o identitetu Bošnjaka, no često se naš identitet pokušava zloupotrijebiti u dnevno-političke svrhe i istovremeno se pokušava pokazati kako je opozentan u odnosu prema građanskom konceptu državnosti Bosne i Hercegovine. Koje je Vaše viđenje?**

FILANDRA: Država Bosna i Hercegovina je danas najvažnija bošnjačka nacionalna institucija. Razvoj grupne svijesti tog naroda u suvremenosti

išao je od kategorije religije, s početka prošlog stoljeća, preko kulture i nacije da bi u posljednjem ratu protiv Bosne i Hercegovine državotvorna/politička dimenzija njihove egzistencije se konačno ostvarila i potvrdila na unutarnjoj i međunarodnoj razini. Neovisnost i samostalnost Bosne i Hercegovine rezultat je prevladavajućih probosanskih snaga u zemlji, te povoljnih međunarodnih okolnosti iz devedesetih godina prošlog stoljeća.

Ipak, i to moramo istaći, ta državnost je, najblaže rečeno, danas u prilično lošem stanju.

Ako s realpolitičkog aspekta procjenjujemo odnos brojnih postratnih generacija bošnjačkih političara prema državi stječe se dojam da oni često ne znaju šta bi sa tom državnošću. Država jeste apstraktna kategorija, ali se ona očitava u realnoj društvenoj praksi, odnosno, ona je ta društvena praksa. Ako je država, a jeste, oblik

savremenog socijalnog življenja zasnovan na vladavini zakona i jednakosti njenih građana pred zakonom, sa ciljem osiguranja prosperitetnog življenja tada se suočavamo sa nevjerojatnom neučinkovitošću naših političara. Naprimjer, legitimno je i konkretno pitanje zašto u proteklom izbornom ciklusu od četiri godine nije položen metar asfalta na autoputu Koridor VC i pored toga što je financijska konstrukcija za gradnju tog cestovnog koridora osigurana. Neuspjeh gradnje ovog evropskog cestovnog koridora, kao civilizacijske pretpostavke našeg razvoja, te instrumenta integracije zemlje na osovini sjever-jug, znatno potkopava našu samouvjerenost i bitno utječe na naše negativno samopercipiranje. Neefikasnost politike prati njena neinventivnost, i to je druga negativna značajka bošnjačkog odnosa prema

aktualnoj državi. Bošnjački političari ne trebaju braniti državu, oni je trebaju graditi.

S druge strane, kod Bošnjaka je pozitivno, bar u njihovoj savremenoj političkoj egzistenciji, da unutar njih nikada nisu postojale ideje niti političke snage koje bi zagovarale podjelu zemlje na etničkom principu, odnosno, projekt neke “muslimanske Bosne” nikada nije postojao, niti postoji danas. U tom smislu bi bilo ispravnije reći da aktualne političke elite prije i uglavnom teže konceptu neke “privatne Bosne”, s obzirom na pretvaranje javnog prostora u vlasništvo političkih stranaka, a ne neke tzv. muslimanije, kako se često zlonamjerno podmeće sa strane.

NOVI MUALIM: Da podsjetimo čitatelje, kako su ustvari tekli izgradnja i konceptualizacija bošnjačkog

identiteta? Ovo pitam stoga što je proces njegove izgradnje u najužoj vezi s onim kako se taj identitet danas shvata, pa i problematizira?

FILANDRA: Stoljeće ideologije naslijeđeno je stoljećem identiteta. Zbog svojih diferencirajućih i antagonizirajućih dimenzija identitet je u latentnom sukobu sa političkim. Kao konceptualna tvorba, stanje uma, socijalna konstrukcija vladajućih društvenih snaga, on je, uvjetno govoreći, medij kojeg je na osnovi zatečenih i stvarajućih elemenata moguće na različite načine strukturirati i predstavljati. Tri komponente bošnjačkoga identiteta koje su nama značajne su: bosanska domovinska svijest, evropski socijalni i politički kontekst, te pripadanje islamu (ne, nužno) – posljednje tri decenije su se u različitim periodima kod različitih narodnih grupacija različito vrjednovala. Moja istraživanja

politike simboliziranja kod Bošnjaka u minulom ratu svjedoče da je preneglašavanje pojedinih elemenata grupnog identiteta u odnosu na druge, recimo religije u odnosu na naciju i domovinu, uvijek bilo instrumentalno situaciono reagiranje usmjereno na jačanje kohezije grupe, a ne preferiranje jednih vrijednosti u odnosu na druge. Bošnjaci se danas prvi put slobodno susreću sa ukupnošću svog hiljadugodišnjeg bosanskog naslijeđa, istraživanje i valjano artikuliranje tog naslijeđa danas je prvorazredni društveni zadatak. Utoliko veći što nedostaje vlastite tradicije u tim istraživanjima, posebno bosanskoga srednjovjekovlja, a i što osporavanja toga naslijeđa od strane komšija ne prestaju. Da li će nas savremena kulturna javnost gledati kao vjersku zajednicu kojoj su komunisti skoro dodijelili nacionalnost ili kao stari evropski narod sa nekad vlastitom kraljevinom i višestoljetnom političkom organizacijom života, samo od nas zavisi. Zato su nam potrebne institucije, novac i ljudi, svega toga imamo, ali oni koji donose odluke još nemaju svijesti da nam je to potrebno.

NOVI MUALIM: Koliko se koncept našeg identiteta promijenio nakon Genocida?

FILANDRA: Srebrenica kod Bošnjaka, Blajburg kod Hrvata i Jasenovac kod Srba bitne su utemeljiteljske odrednice savremenog identiteta ovih naroda. Budući su to bolne tačke njihove egzistencije u svim slučajevima postoje tendencije minimiziranja ili preneglašavanja ovih žrtava, a u funkciji mobilizacije nacionalnih javnosti. I to je razina odnosa žrtava i politike.

S onu stranu priče o autoviktimizaciji Bošnjaka, čega ima, a o čemu se pretjerano i priča, interesantnije je pitanje šta će biti sa memorijalnim kompleksom u Srebrenici za narednih sto, dvjesto godina. Promišljanje budućnosti tog kompleksa, njegovog fizičkog, arhitektonskog rješenja, ekstrapoliranje te tačke u opće mjesto bola i sjećanja u ovom dijelu Evrope, zadržavanje digniteta žrtava Genocida, te umjetnička transformacija i

obrada te tragedije nadaju mi se kao važna pitanja. Kada prestane ukop žrtava i kada se preraste dosadašnja forma komemoriranja bitno je zapitati se kao i na koji način taj kompleks treba i može da živi tokom cijele godine, na koji način da se on odražava u svijesti Bošnjaka i na koji način da ostane opomena na zlo Genocida svim ljudima. Kojim i kakvim sadržajima kompleks u Potočarima može i treba sutra da utječe na svijest i pokazanje lokalnih Srba? U projektiranju dugoročne budućnosti tog kompleksa trebaju se slijediti iskustva sličnih mjesta stradanja u Evropi.

NOVI MUALIM: Svakako, jedna od prijepornih tačaka je i činjenica da se islamski religijski identitet shvata kao integralni dio bošnjačkog identiteta. Otkuda tako često izjednačavanje bošnjaštva i islama kod nas?

FILANDRA: Kakav je odnos ostvarenih političkih prava i sloboda ljudi, što je danas naše postignuće, sa kvalitetom njihovog vjerskog uvjerenja, sa razinom njihove bogobožnosti i sa očitavanjem svetih načela vjera u profanoj društvenoj praksi? Da li više vjerskih simbola, manifestacija i organizacija u javnom prostoru automatski znači da su pripadnici tih vjerskih zajednica postali bolji vjernici i bolji ljudi?

Islamska zajednica kao institucija je danas pred brojnim izazovima. U devedesetim godinama prošlog stoljeća odigrala je povijesnu ulogu prilikom identifikacije, integracije, mobilizacije i organizacije bošnjačkoga naroda budući je u tom prijelomnom vremenu bila najjača i najsposobnija narodna institucija, i otuda i tako često izjednačavanje bošnjaštva i islama kod nas. Danas je Islamska zajednica u BiH etablirana institucija, postala je dijelom društvenog sistema. Ona već počinje dijeliti prednosti, ali i nedostatke te pozicije. Zbog toga, naprimjer, nekima je danas biti u društvu njenih djelatnika postalo stvar prestiža, iako to samo po sebi ne znači to. Za slobodu vjere više nema velikih prepreka. Svjedočimo brojne oblike prisutnosti islama u javnom prostoru.

Da navedemo samo neke. Uvođenje vjeronauke u javni obrazovni sistem; šerijatska vjenčanja za Bošnjake su postala društvena norma; mjesec posta sa javnim, masovnim iftarima postaje svojevrsni festival bogougodnosti; nekim ljudima vjerski pozdravi u javnim institucijama i prostorima postali su stvar prepoznavanja i dobrog odgoja. Stječe se dojam da živimo u društvu pravednika.

Bošnjačka vjerska i kulturna praksa se mijenja izlaženjem islama iz zidova džamija i kuća, ali u kome pravcu to je pitanje, a još je značajnije ko taj proces predvodi. Često se stječe dojam, naglašavam samo dojam, da je otvaranje institucije Islamske zajednice umanjilo njenu moć, i duhovnu i društvenu. Na koji način danas islam svojim imperativnim vrijednosnim sustavom oblikuje pojedinačnu socijalnu praksu njegovih nosilaca? Ove zapitanosti nisu nikakva naša specifičnost, dio su općih svjetskih religijskih trendova, potrebno se suočavati sa njima i težiti iznalaženju adekvatnih odgovora. Jer, ako je vjera živa i iskrena ona oblikuje sve postupke ljudi, u protivnom se pretvara u puku manifestaciju i formu. A toga se bojati i u našem slučaju.

NOVI MUALIM: Jedno od velikih pitanja identiteta je i problematika maternjega jezika. Otkuda toliko "problema" s prihvatanjem nedvosmislene i potvrđene činjenice postojanja bosanskog jezika?

FILANDRA: S onim pravom s kojim Srbi svoj maternji jezik nazivaju srpskim, Hrvati hrvatskim, Crnogorci crnogorskim, Bošnjaci ga nazivaju bosanskim. To je njihovo neotuđivo pravo. U jezičkoj praksi tokom povijesnog razvoja realizira se ta srodna jezička supstanca kroz četiri različite jezičke norme koje na socijalnoj razini figuriraju danas kao različiti jezici.

Bošnjaci su osporavana nacija tokom zadnja dva stoljeća. Takva praksa u određenim krugovima iz susjedstva će se i dalje nastaviti. Malo je ko računao na Bosnu i Bošnjake. Njihova egzistencija remeti velikonacionalne projekte, i to je već stara priča na koju ne vrijedi trošiti vrijeme.

Danas je moguće novoizraslu i prilično brojnu bošnjačku lingvističku zajednicu kolektirati i na određene znanstvene projekte fokusirati, a sve s ciljem daljih znanstvenih proučavanja jezičkih osobnosti Bošnjaka. Tek fundamentalna znanstvena istraživanja bosanskoga jezika, a koja u principu dugo traju, te za koja su potrebne institucije i novac, mogu znanstveno legitimirati činjenicu postojanja tog jezika u široj lingvističkoj zajednici. To je jedan od pravaca kojim je moguće ići, dok je dnevopolitičko reagiranje na osporavanje tog jezika stvar dnevne politike i arena za skupljanje biračkih glasova.

NOVI MUALIM: Često se u javnosti, namjerno ili ne, bošnjaštvu prigovara da narušava koncept bosanske nacije i pristaje na podjelu zemlje na tri etnije. Ne čini li Vam se to problematičnim, posebno s obzirom da takvi prigovori ne postoje prema drugim etničkim skupinama u BiH?

FILANDRA: Pitanje bosanske nacije je pitanje karaktera budućih politika u Bosni i Hercegovini. Iluzorno je očekivati od postojećih etnonima

Bošnjak, Srbin i Hrvat da izvrše re-nominaciju u kategoriju Bosanac, ali jeste opravdano očekivati da se izvrši postepena deetnizacija politike unutar svih bosanskohercegovačkih etničkih zajednica. U tom poželjnom povijesnom razvojnom procesu Bošnjaci moraju, ili bi barem morali, prednjačiti i taj proces predvoditi. To bi značilo ne ideologiziranje bosanstva, nametanje bosanstva, pričanje o bosanstvu kao o ideologiji (kakav smo sličan mada ne, istovjetan slučaj imali sa jugoslaventvom), kao nekoj nadnaciji već bi značilo bošnjačko nadilaženje onog "bošnjačkog", posebnog, etničkog u njihovoj politici i izdizanje te politike na razinu općosti; to bi trebala biti politika za sve građane države, za sve ljude bez obzira na njihove ideološke i etnokonfesionalne afilijacije. U bosanstvu se, kako ga bar ja sada vidim, etničko kvalitativno nadilazi na razini svakodnevnih realnih politika, dakle ne u priči već u političkoj stvarnosti. Etnički identitet se niti potiskuje, niti negira, niti zabranjuje ali se novim kvalitetom međunosa svih političkih subjekata, kako građana tako i političkih stranaka, u

odnosu na zajedničke vrijednosti i ciljeve stavlja u drugi plan. To jeste utopijski projekt, svi će sada reći, ali upravo je to njegov kvalitet, budući da našem društvu nedostaje upravo ta utopijska dimenzija, predodžba zajedničkog cilja zasnovanog na zajedničkim civilizacijskim normama. Takvo bosanstvo bi bilo jedna nova društvena praksa, tu se radi o toj novoj društvenoj i političkoj praksi, a ne o nekakvoj naciji ili nadnaciji kojom se plaše djeca. Ovaj proces je dugoročan, povijestan i neizbježan ukoliko mislimo sačuvati državu i društvo.

NOVI MUALIM: Govorili smo o vjerskom, nacionalnom, jezičkom, no šta je sa bošnjačkim političkim identitetom? Postoji li uopće i koji su mu trendovi?

FILANDRA: Šta je to "bošnjačko" u bošnjačkoj politici? Ništa, ili bar ništa ne bi trebalo da bude. Politički identiteti savremenih evropskih naroda nemaju, ili bar ne bi trebalo da imaju, u sebi ništa specifično etničko. Etnicitet je danas u politici svijeta kome i mi oficijelno težimo drugorazredna kategorija, nešto

što je sekundarnog karaktera i nešto što se artikulira na razini posebnosti u područjima kulture, a ne na razini politike i političkih institucija koje nastoje da budu u evropskom prostoru zajedničke. Naravno, to ne znači zanemarivanje ili dokidanje etniciteta kao kolektiviteta, ali znači njegovo harmoniziranje s drugima i nadilaženje njegovog horizonta setom zajedničkih, humanističkih univerzalnih vrijednosti. Politika koju promoviraju politički predstavnici Bošnjaka načelno je ovakve naravi, i to je dobro. Bošnjaci za sebe ne očekuju ni više ni manje osim onoga što su njihovi susjedi i šire okruženje pri skrbili sebi. A svjedoci smo da to ne mogu niti da dobiju, niti da izbore.

NOVI MUALIM: Koliko je tome doprinijelo usitnjavanje bošnjačke političke scene? Doima se da je jedinstven politički koncept zamijenjen pojedinačnim i stranačkim principima pragmatičnosti i puke žudnje za vlašću...

FILANDRA: Izazovi takvom političkom identitetu kod Bošnjaka jesu nacionalizam i fragmentacija/kantonalizacija političke svijesti. U novije vrijeme svjedočimo rasape velikih bošnjačkih političkih subjekata, i na ljevici i na centru, prevagu principa vlasti, novca i moći na određenom/kantonalnom prostoru, a nauštrb zajedničkih, državnih/nacionalnih razina. Danas je, kada se nakon posljednjih izbora vlast nije formirala, sve stalo, samo kantoni rade. Oni su očito jedino bitni, budući imaju svoju teritoriju, zakonodavnu i izvršnu vlast, svoje pare, a pare su postale najbitnije, posebno ako su tuđe. Takva praksa je postala dominantna. Ovo sužava horizont političke svijesti na samo određeni prostor, zanemarujući iz vida cjelinu države, naroda. Gubitak ideološkog identiteta tih stranačkih subjekata njihova vodstva na brojnim razinama organiziranja svodi na uske oligarhije koje politiku vide i žive samo kao porodične biznise. Taj gubitak "političkog", iz politike, to razvijanje politike bez etike, vidim kao najveći izazov budućem bošnjačkom političkom identitetu.

NOVI MUALIM: Često se buđenju nacionalne svijesti nakon raspada Jugoslavije daje pežorativna odrednica nacionalizma. Ima li ga zaista u tom najopasnijem obliku kod nas i koje su mu osobine?

FILANDRA: Posljednjih decenija svjedočimo promjenu karaktera nacionalizma kod nas. Konfesionalni nacionalizam 19. i 20. stoljeća bio je konvertirajućeg karaktera, podržavao je, u konačnici, bosanskohercegovačku teritorijalnu, društvenu i kulturnu posebnost i multilateralnost, što nije slučaj s teritorijalno divergirajućim nacionalizmom s početka 21. stoljeća koji nasilnom etnicizacijom prostora ozbiljno prijeti bosanskohercegovačkoj državnoj i društvenoj opstojnosti.

Nacionalizam često koristi etno-emocionalnu pripadnost, gorljivost i žar, pa i neprijateljstvo spram drugih naroda imanentnom logikom uzdiže na mjerodavni vrijednosni princip, u toj logici biti veći nacionalista znači biti vrjedniji i bolji član zajednice, pouzdana, "naša" osoba, neko na koga se uvijek možete osloniti, takav će vas od drugih braniti, a te druge će prvi napadati. Meritokratska načela ustroja i funkcioniranja društva, umnost, racionalnost i opće dobro, zamjenjuju se emocionalnim, pri čemu se u pravilu nekompetentnost pojedinaца zakriva njihovim emocionalnim istupima. Takav nacionalizam postaje "pogonska snaga" političkog života i društvenog organiziranja i gdje on

vlada nema pravde, jednakosti ljudi, niti društvenog razvoja, a ima konflikata, oligarhija, mržnje, i svakovrsnog nazatka. U takvim prilikama, a naše su takve, nacionalizam postaje biznis, sigurno sredstvo postizanja karijere i stjecanja društvenog kapitala. U svim bosanskohercegovačkim narodima danas takvi "nacionalni tipovi" u politici prevladavaju.

NOVI MUALIM: Koliko nam je u sve-mu tome važno obrazovanje? Čini se da smo u stanju neke permanentne reforme koja nema ni vizije, ni smisla. Političari je sasvim dobro koriste kao i onaj dio akademske zajednice koji je spreman biti u službi dnevne politike.

FILANDRA: Malo je reći da je obrazovni sistem u cijeloj državi u dubokoj krizi. Budući ne postoji državna politika u sferi obrazovanja kao oblik zajedničkih interesa i standarda u ovoj oblasti, cijela ova društvena oblast je duboko fragmentirana, ideologizirana, privatizirana i provincijalizirana, budući se Srbi i Hrvati ponašaju u ovoj oblasti kao isturena odjeljenja Beograda i Zagreba koje i večernja škola zadovoljava.

Naš, znači državni, obrazovni sistem potrebuje korijenite reforme. On je u današnjem izdanju preživljeni oblik socijalističkog sistema, okamenjen, samodostatan i ideologiziran. Reforma bi značila dugoročan proces dubinskih promjena obrazovanja shodno savremenim znanstvenim postignućima i civilizacijskim izazovima,

a morala bi biti usmjerena na razvoj epistemološkog instrumentarija đaka i studenata koji razvijaju slobodu, istraživački duh, kritičko mišljenje, autonomiju i inventivnost. Sve dosadašnje intervencije u obrazovanje svode se uglavnom na njegovo prenormiranje, birokratiziranje i gušenje autonomije obrazovnih subjekata. Reformi koju zagovaram treba prići ne segmentarno, kao nečemu što se dešava u jednom sektoru života, već cjelovito na način da ona bude instrument preoblikovanja i daljnjeg razvoja cijeloga društva. U tom pravcu već dugo idu naši susjedi u Zagrebu. Najviša politička i državna tijela njome treba da se bave, jer ona nije stručno već strateško pitanje. Novi obrazovni sistem treba osloboditi stvaralačke energije ljudi budući da naše društvo danas pati od neinventivnosti, nedostatka stvaralaštva u svim sferama života i duha. Primjerite samo u stvaralačkom smislu Sarajevo danas sa vremenom od prije četrdeset godina pa ćete najbolje vidjeti našu stagnaciju.

Za Bošnjake je obrazovanje od prvorazrednog značaja, i to je fraza koja se često ponavlja. Mi znamo da mali narodi svoju civilizacijsku supripadnost mogu dugovati samo kvalitetnom obrazovnom sistemu. U praksi se obrazovanje od strane njihovih političkih elita prije shvaća kao trošak nego kao proizvodna snaga društva. Naše obrazovanje je izgubilo neophodni kvalitet. Svi mi, sudionici obrazovnog procesa to znamo, ali

takvom stanju i doprinosimo. Ono je izgubilo bitnu etičku i libertansku dimenziju. Da to ilustriram na slijedeći način. Kada vi izgubite kriterije u estetici, a što se nama desilo budući da uglavnom i nemamo umjetničke kritike i da u pravilu po jaranskom principu sve i svašta što se pojavi proglašavamo dobrim, tada vi istovremeno gubite kriterije u etici, i odmah to osjetite na onim sistemima koji brinu o našem zdravlju, na klinici. Nas ne tangira kada za jednu lošu umjetničku kreaciju govorimo da je dobra, umjetnost nam je manje važna, ali bismo istovremeno htjeli da imamo najkvalitetnije doktore, budući nam je naše zdravlje najbitnije. Gubitak kvalitativnih kriterija u jednom društvu poput našeg je kauzalan proces i desio nam se u svim sferama obrazovanja i života.

Politika identiteta, ma kako kvalitetna i sveobuhvatna, ne vodi društvu naprijed, niti nužno osigurava njegovu trajnost. Iskustvo socijalističkih režima to govore. Istovremeno, ne spori niko bitnu ulogu obrazovanja u kreiranju identitarnih procesa s tim da odnos između spoznajnih i identitarnih funkcija uvijek i predominantno treba biti na strani stjecanja novih znanja. Pretjerivanje sa identitarnim funkcijama obrazovanja, a što je njegova tako česta ideologizacija, u principu ne daje očekivane rezultate, pogotovo danas u globaliziranom svijetu sa takvom mrežom alata za pristup najrazličitijim informacijama.

الموجز

سيادة دولتنا في حالة سيئة

حوار مع الأستاذ الدكتور شاكر فلايندرا

أجرت الحوار: سنادا طاهروفيتش

الدكتور شاكر فلايندرا، أستاذ كامل في كلية العلوم السياسية بجامعة سراييفو، وهو يجيب في هذا الحوار عن الأسئلة المتعلقة بهوية البشناقة وتكوينها وتحديد تصورها المفهومي، والمساواة عندنا بين القومية البوشناقية والإسلام، كما يتحدث عن الهوية السياسية البوشناقية وتجزئة المشهد السياسي البوشناقي، وعن التعليم والمجتمع الأكاديمي في البوسنة والهرسك.

Summary

OUR STATEHOOD IS IN BAD CONDITION

Interview with Šaćir Filandra

by Senada Tahirović

In this interview, professor dr. Šaćir Filandra, senior professor at the Faculty of Political Studies at Sarajevo University, answers some questions regarding the issues like: identity of Bosniaks - its construction and conceptualisation, the local phenomenon of confusing the concepts of Bosniak identity and Islamic identity, the Bosniaks political identity and division of Bosniaks political prospect, the education and the academic community of Bosnia and Herzegovina.